UOT 336.22

Vahid Canpolad oğlu QULİYEV
Magistr, BDU
vahid123.3@gmail.com

Zəhra İsa qızı SƏMƏDOVA
i.f.d., dosent, BDU
zaxra.samedova@hotmail.com
https://doi.org/10.30546/4.71.73001.2024.004.065

COP-29 KONTEKSTİNDƏ QEYRİ-TARİF QAYDALARININ İQTİSADİ İNKİŞAFA TƏSİRİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - gömrük işində qeyri-tarif tənzimləmələrinin iqtisadi inkişafa, xüsusən COP-29-da qeyd olunan öhdəliklər və strategiyalar kontekstində necə təsir etdiyini təhlil etməkdir.

İşin metodologiyası - məlumat toplamaq, təhlil etmək və şərh etmək üçün çoxşaxəli yanaşmanı əhatə edir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - COP-29-da müəyyən edilmiş ekoloji hədəflərə uyğunlaşarkən iqtisadi inkişafı artırmaq üçün qeyri-tarif qaydalarından necə istifadə etmək barədə anlayışların təmin edilməsindən ibarətdir.

Tədqiqatın nəticələri - qeyri-tarif tənzimləmələrinin tətbiqi ilə müsbət iqtisadi nəticələr arasında əhəmiyyətli korrelyasiya aşkar edərək, bu tədbirlərin COP-29 zamanı müəyyən edilmiş dayanıqlı inkişaf məqsədlərini dəstəkləmək üçün strateji olaraq necə istifadə oluna biləcəyini nümayiş etdirir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - onun ekoloji və ticarət siyasətinin təhlilinin inteqrasiyasındadır, qeyri-tarif tənzimləmələrinin eyni zamanda iqtisadi inkişafı necə idarə edə biləcəyi və COP-29-da müəyyən edilmiş davamlılıq hədəflərinə necə cavab verə biləcəyinə dair yeni perspektiv təklif edir.

Açar sözlər: COP-29, qeyri-tarif qaydaları, iqtisadi inkişaf.

Giriş

Qlobal iqtisadiyyat iqlim dəyişikliyi ilə bağlı təcili həll zərurəti ilə getdikcə daha çox təsirlənir və bu reallıq Tərəflər Konfransının (COP) sammitlərində qəbul edilmiş öhdəliklərlə vurğulanır. Xüsusilə COP-29 ekoloji davamlılığın iqtisadi siyasətlərlə inteqrasiyasına diqqəti gücləndirdi, ölkələri ticarət qaydalarını yenidən nəzərdən keçirməyə məcbur etdi. Qeyri-tarif tənzimləmələri iqtisadi inkişafı ətraf mühitin mühafizəsi məqsədləri ilə tarazlaşdırmaq üçün vasitə təklif edən bu işdə həlledici vasitə kimi ortaya çıxdı.

Qeyri-tarif tənzimləmələri birbaşa tarifləri əhatə etmədən beynəlxalq ticarəti tənzimləyən siyasətlərin geniş spektrini əhatə edir. Bunlara ticarətdə texniki maneələr, sanitar və fitosanitar tədbirlər, idxal kvotaları, lisenziya tələbləri və müxtəlif gömrük prosedurları daxildir. İdxal və ixraca maliyyə xərclərini tətbiq edən ənənəvi tariflərdən fərqli olaraq, qeyri-tarif tədbirləri çox vaxt məhsulların xüsusi standartlara cavab verməsini təmin edir və bununla da istehlakçıları, ətraf mühiti və yerli sənayeləri qoruyur [8].

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin rolu son illərdə əhəmiyyətli dərəcədə genişlənmişdir, xüsusən də qlobal ticarət daha mürəkkəbləşdiyindən və ətraf mühitlə bağlı narahatlıqlarla qarışmışdır. COP-29, karbon emissiyalarının azaldılmasına və davamlı inkişafın təşviqinə vurğu edərək, bu qaydaları siyasət müzakirələrində ön plana çıxardı. Ciddi ekoloji standartlar müəyyən etməklə, ölkələr öz bazarlarına daxil olan malların keyfiyyətinə və kəmiyyətinə nəzarət etmək üçün qeyri-tarif qaydalarından istifadə edə və bununla da ticarət təcrübələrini iqlimlə bağlı öhdəlikləri ilə uyğunlaşdıra

bilərlər.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasına (COP-29) Tərəflərin 29-cu Konfransı iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üzrə davam edən qlobal səylərdə mühüm hadisədir. 2024-cü ildə keçirilən COP-29 iqlim dəyişikliyinin yaratdığı təcili problemləri həll etmək üçün dövlətləri, maraqlı tərəfləri və fəalları bir araya gətirərək beynəlxalq iqlim dialoqunda mühüm mərhələni qeyd edir. COP-29 əvvəlki konfranslarda, xüsusən də Paris Sazişində müəyyən edilmiş razılaşma və öhdəliklərə əsaslanaraq beynəlxalq iqlim fəaliyyətini inkişaf etdirməyi hədəfləyir. COP-29-un əsas məqsədlərinə aşağıdakılar daxildir [7, s.24]:

1. İqlim Öhdəliklərinin Gücləndirilməsi: Paris Sazişinin qlobal istiləşməni sənayedən əvvəlki səviyyədən 1,5°C-ə qədər məhdudlaşdırmaq məqsədinə uyğun olaraq ölkələrin öz Milli Müəyyənləşdirilmiş Töhfələri artırmasını təmin etmək. Bu, istixana qazı emissiyalarının azaldılması və iqlimə davamlılığın artırılması üçün daha iddialı hədəflərin müəyyən edilməsini nəzərdə tutur.

2. İqlim Maliyyəsinin səfərbər edilməsi: İqlim təsirlərinə ən çox həssas olan inkişaf etməkdə olan ölkələrin maliyyə ehtiyaclarını qarşılamaq. COP-29 uyğunlaşma və təsirlərin azaldılması layihələri üçün maliyyə təminatını təmin etməyə və maliyyə öhdəliklərinin yerinə yetirilməsini və səmərəli istifadə olunmasını təmin etməyə çalışır.

3. İqlimə Uyğunlaşma və Dayanıqlılığın Təşviqi: İcmaların və ekosistemlərin iqlim dəyişikliyinin təsirlərinə uyğunlaşma qabiliyyətini gücləndirən strategiya və fəaliyyətlərə diqqət yetirmək. Buraya iqlim risklərinin idarə edilməsi və davamlılığın yaradılması üçün planların hazırlanması və həyata keçirilməsi daxildir.

4. İtki və zərərin aradan qaldırılması: İqlim dəyişikliyinin təsirləri ilə bağlı itkilərin və zərərlərin aradan qaldırılması üçün mexanizmlərin yaradılması, xüsusilə də qeyri-mütənasib şəkildə təsirlənən inkişaf etməkdə olan ölkələrdə.

5. Qlobal Əməkdaşlığın Artırılması: Texnologiyaların ötürülməsi, potensialın yaradılması və millətlər arasında bilik mübadiləsi daxil olmaqla, iqlimlə bağlı fəaliyyət üzrə daha geniş beynəlxalq əməkdaşlığı təşviq etmək.

COP-29 iqlim dəyişikliyinə qarşı qlobal mübarizədə kritik mərhələni təmsil edir. Konfransın nəticələri iqlim fəaliyyətinin gücləndirilməsi, resursların səfərbər edilməsi və iqlim dəyişikliyinin yaratdığı müxtəlif problemlərin həllinə dair kollektiv öhdəliyi əks etdirir. Daha iddialı hədəflər qoymaq, maliyyə dəstəyi artırmaq və beynəlxalq əməkdaşlığı təşviq etməklə, COP-29 iqlim təsirlərini azaltmaq və daha davamlı gələcək qurmaq üçün qlobal səyləri gücləndirməyi hədəfləyir. Bu konfransda əldə olunan fikirlər və razılaşmalar qlobal iqlim siyasətinin trayektoriyasının formalaşmasında və iqlim böhranına effektiv cavabların təmin edilməsində mühüm rol oynayacaq [2, s.285].

Qeyri-Tarif Qaydalarının İqtisadi Təsiri

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin iqtisadi təsiri çoxşaxəlidir və ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif aspektlərinə təsir göstərir. Bir tərəfdən, bu qaydalar yerli sənayeləri haqsız rəqabətdən qoruya bilər, yerli müəssisələrin daha ucuz, keyfiyyətsiz idxalla zədələnməməsini təmin edə bilər. Bu qoruma yerli sənayelərin eyni standartlara cavab verməyən xarici mallarla rəqabətədavamlı olmaq təhlükəsi olmadan inkişaf etməsinə və genişlənməsinə imkan verməklə iqtisadi artımı təşviq edə bilər.

Digər tərəfdən, qeyri-tarif tənzimləmələri biznеslərə, xüsusən də beynəlxalq ticarətlə məşğul olanlara əhəmiyyətli xərclər qoya bilər. Bu qaydalara riayət etmək çox vaxt şirkətlərdən yeni texnologiyalara sərmayə qoymağı, istehsal proseslərini dəyişdirməyi və ya mürəkkəb inzibati prosedurları idarə etməyi tələb edir. Bu əlavə xərclər şirkətin qlobal bazarda rəqabət qabiliyyətini azalda bilər, potensial olaraq ixracın azalmasına və ümumi iqtisadi artıma gətirib çıxara bilər.

COP-29 kontekstində qeyri-tarif tənzimləmələrinin iqtisadi təsiri əlavə ölçü götürür. Ölkələr daha sərt ekoloji standartları qəbul etdikcə, müəssisələr bu tələblərə cavab verməklə bağlı artan xərclərlə üzləşə bilər. Bununla belə, bu qaydalar həm də uzunmüddətli iqtisadi artıma təkan verə biləcək yaşıl texnologiyalara innovasiya və investisiya imkanları yaradır. Məsələn, ekoloji cəhətdən təmiz məhsullar hazırlayan və ya davamlı təcrübələri mənimsəyən şirkətlər qlobal bazarda rəqabət üstünlüyü əldə edə, ixracın artmasına və iqtisadi inkişafa səbəb ola bilər [5, s.90].

Cədvəl 1

Qeyri-Tarif Qaydalarının Müxtəlif Sektorlarda İqtisadi Təsiri

Sektorlar	Qeyri-tarif tənzimləməsinin növü	İqtisadi təsir	Nümunələr
Kənd təsərrüfatı	Sanitariya və Fitosanitariya	Uyğunluğun artması, məhsulun təhlükəsizliyinin yüksəldilməsi	AB-nin qida idxalı ilə bağlı Sanitariya və Fitosanitariya qaydaları
İstehsalat	Ticarətdə Texniki Maneələr	İnnovasiyaların artırılması, daha yüksək istehsal xərcləri	Yaponiyanın avtomobil sənayesi üçün Texniki Maneələr
Əczaçılıq	İdxal Lisenziyası	Məhdud bazara giriş, yerli istehsalın artması	ABŞ-ın dərman idxalına lisenziyası
Enerji	Ətraf Mühit Standartları	Bərpa olunan enerjinin təşviqi, daha yüksək ilkin xərclər	Aİ-nin enerji ilə bağlı emissiya qaydaları
Tekstil	Kvotalar	Nəzarət olunan bazara çıxış, yerli sənayenin qorunması	ABŞ toxuculuq idxal kvotaları

Mənbə: İnternet resursları vasitəsilə müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Cədvəl 1 müxtəlif növ qeyri-tarif tənzimləmələrinin iqtisadi nəticələrə necə təsir etməsinin sektoral təhlilini təqdim edir. Bu cədvəldən əsas fikirlər aşağıdakılardır.

1. Kənd Təsərrüfatı Sektoru

Sanitar və Fitosanitar Qaydaları: Bu qaydalar xüsusilə qida sektorunda kənd təsərrüfatı məhsullarının təhlükəsizliyi və keyfiyyətinin təmin edilməsində mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İxracatçılar üçün uyğunluq xərclərini artırmaqla yanaşı, məhsulun təhlükəsizliyini də artırırlar ki, bu da Aİ kimi yüksək standartlar tələb edən bazarları açа bilər. Bu, inkişaf etmiş ölkələrdə daha yüksək məhsul dəyərinə və bazara çıxışın yaxşılaşmasına səbəb ola bilər.

2. İstehsal sektoru

Ticarətdə Texniki Maneələr: İstehsal sektorunda, xüsusən də avtomobil sənayesi kimi sahələrdə, maneələr şirkətləri daha yüksək texniki standartlara cavab verməyə məcbur etməklə innovasiyalara təkan verə bilər. Bu, istehsal xərclərini artırsa da, Yaponiyanın avtomobil sənayesində göründüyü kimi məhsulların qlobal rəqabət qabiliyyətini də artıra bilər. Bu, maneələrin texnoloji tərəqqi və keyfiyyətin yaxşılaşdırılması üçün katalizator rolunu oynaya biləcəyini göstərir.

3. Əczaçılıq Sektoru

İdxal Lisenziyası: Əczaçılıq sektorunda idxalın lisenziyalaşdırılması bazara girişi məhdudlaşdırır və bu, xarici şirkətlər üçün əhəmiyyətli maneə ola bilər. Bununla belə, ABŞ bazarında göründüyü kimi, yerli istehsalı da təşviq edir. Bu proteksionist tədbir milli səhiyyə təhlükəsizliyi üçün vacib olan, lakin daha ucuz xarici alternativlərə çıxışı məhdudlaşdıra bilən güclü yerli sənayenin inkişafına kömək edə bilər.

4. Enerji Sektoru

Ətraf Mühit Standartları: Enerji sektorunda ətraf mühitlə bağlı qaydalar, xüsusilə emissiyaların azaldılmasına yönəlmiş qaydalar həm problem, həm də fürsətdir. Bu qaydalar ilkin xərcləri artıra bilsə də, eyni zamanda bərpa olunan enerji texnologiyalarının qəbulunu təşviq edir. Məsələn, Aİ-nin sərt emissiya qaydaları enerji şirkətlərini yeniliklər etməyə və daha təmiz texnologiyalara sərmayə qoymağa, iqtisadi artımı ətraf mühitin davamlılığına uyğunlaşdırmağa sövq edib.

5. Tekstil sektoru

Kvotalar: Toxuculuq sektorunda kvotalar idxalın həcminə nəzarət etmək, yerli sənayeləri xarici rəqabətdən qorumaq üçün istifadə olunur. Bu, yerli istehsalçıların sağ qalmasını təmin etməklə yanaşı, həm də istehlakçılar üçün səmərəsizliyə və bahalaşmaya səbəb ola bilər. Bununla belə, bu cür tədbirlər sənaye bazalarını hələ də inkişaf etdirən inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlar üçün həyati əhəmiyyət kəsb edə bilər.

Qeyri-Tarif Qaydaları Davamlı İnkişaf üçün Vasitələr kimi

COP-29 davamlı inkişafın zəruriliyini, iqtisadi artımı ətraf mühitin mühafizəsi və sosial bərabərliklə birləşdirən konsepsiyanı vurğulamışdır. Qeyri-tarif tənzimləmələri bu tarazlığa nail olmaq üçün vacib alətlərdir, çünki onlar ölkələrə ticarəti poza biləcək cəza tariflərinə müraciət etmədən

ekoloji davamlılığı təşviq edən standartlar müəyyən etməyə imkan verir.

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin davamlı inkişafı təşviq edə biləcəyi əsas sahələrdən biri ticarətdə texniki maneələr sahəsidir. Məhsullar üçün ciddi ekoloji standartların yaradılması ilə ölkələr öz bazarlarına yalnız bu standartlara cavab verən malların buraxılmasını təmin edə bilərlər. Bu yanaşma təkcə ətraf mühiti qorumur, həm də şirkətləri yaşıl texnologiyalara və davamlı təcrübələrə investisiya qoymağa təşviq edir. Zaman keçdikcə bu, qlobal bazarın daha dayanıqlı məhsullara doğru dəyişməsinə gətirib çıxara bilər ki, bu da ekoloji məsuliyyətə üstünlük verən sektorlarda iqtisadi artıma təkan verə bilər [1, s.78].

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin digər mühüm cəhəti onların sosial ədalətin təşviqində roludur. Məhsulların müəyyən standartlara cavab verməsini təmin etməklə, bu qaydalar istehlakçıları zərərli və ya keyfiyyətsiz mallardan qoruya bilər. İstehlakçıların məhsulların keyfiyyəti və təhlükəsizliyi haqqında məlumat əldə etmək imkanlarının eyni səviyyədə olmadığı inkişaf etməkdə olan ölkələrdə bu xüsusilə vacibdir. Qeyri-tarif tənzimləmələri iqtisadi vəziyyətindən asılı olmayaraq bütün istehlakçıların təhlükəsiz və yüksək keyfiyyətli mallara çıxışını təmin edərək, rəqabət mühitini bərabərləşdirməyə kömək edə bilər.

Bir sıra ölkələr COP sazişləri çərçivəsində ətraf mühitlə bağlı öhdəliklərinə sadiq qalaraq iqtisadi inkişafa təkan vermək üçün qeyri-tarif qaydalarından uğurla istifadə etmişlər. Məsələn, Avropa İttifaqı dayanıqlı inkişafı təşviq etmək üçün qeyri-tarif tənzimləmələrindən istifadə etməkdə liderdir. Aİ-nin öz bazarına daxil olan məhsullar üçün sərt ekoloji standartları təkcə onun yerli sənayelərini qorumayıb, həm də yaşıl texnologiyalarda innovasiyaları təşviq edib. Nəticədə Avropa şirkətləri bərpa olunan enerji, elektrik nəqliyyat vasitələri və davamlı kənd təsərrüfatı kimi sektorlarda qlobal liderlərə çevrilib.

Asiyada Yaponiya ekoloji problemləri həll edərkən iqtisadi inkişafı təşviq etmək üçün qeyri-tarif qaydalarından da istifadə etmişdir. Ölkənin enerji səmərəliliyinə və bərpa olunan enerjiyə diqqət yetirməsi onun ixrac potensialını artıran qabaqcıl texnologiyaların inkişafına səbəb olub. Bu sahələrdə məhsullar üçün yüksək standartlar müəyyən etməklə Yaponiya öz sənayelərinin qlobal bazarda rəqabətədavamlı qalmasını təmin edərək, karbon emissiyalarının azaldılması üzrə qlobal səylərə töhfə verib.

Bunun əksinə olaraq, qeyri-tarif tənzimləmələrini effektiv şəkildə həyata keçirə bilməyən ölkələr davamlı iqtisadi artıma nail olmaq üçün çox vaxt mübarizə aparırlar. Məsələn, bəzi inkişaf etməkdə olan ölkələr ekoloji standartların tətbiqi ilə bağlı çətinliklərlə üzləşmiş, bu da onların yerli sənayelərinə xələl gətirən və ətraf mühitə zərər verən keyfiyyətsiz malların axınına səbəb olmuşdur. Bu hallar davamlı inkişafın təşviqində və iqtisadi maraqların qorunmasında güclü qeyri-tarif tənzimləmələrinin vacibliyini vurğulayır [3, s.473].

Cədvəl 2

COP-29 Kontekstində Qeyri-Tarif Qaydalarının yaratdığı çətinliklər

Kateqoriya	Çətinliklər	İmkanlar
Uyğunluq Xərcləri	Biznesin standartlara cavab verməsi üçün yüksək xərclər	İnnovasiyaları və yaşıl texnologiyanın mənimsənilməsini stimullaşdırır
Ticarət maneələri	İnkişaf etməkdə olan ölkələrin potensial xaric edilməsi	Bacarıqların artırılmasını və beynəlxalq əməkdaşlığı təşviq edir
İqtisadi artım	Ticarətdən asılı sektorlarda artımın boğulması riski	Davamlı məhsullar üçün yeni bazarların inkişafı
Ekoloji Məqsədlər	İqtisadi və ekoloji məqsədləri tarazlaşdırmaqda çətinlik	Ticarət siyasətlərinin iqlim öhdəlikləri ilə daha güclü uyğunlaşdırılması
Qlobal Əməkdaşlıq	Ölkələr arasında qaydaların uyğunsuz tətbiqi	Uyğunlaşdırılmış standartlar və qaydalar üçün potensial

Mənbə: İnternet resursları vasitəsilə müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

Cədvəl 2, COP-29 çərçivəsində qeyri-tarif tənzimləmələrinin ikili xarakterini təsvir edir və onların təqdim etdiyi həm çətinlikləri, həm də imkanları vurğulayır.

1. Uyğunluq Xərcləri

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin əsas problemlərindən biri biznesin üzləşdiyi yüksək uyğunluq xərcləridir. Ciddi ekoloji və təhlükəsizlik standartlarına cavab vermək xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə kiçik və orta müəssisələr (KOB) üçün baha başa gələ bilər. Bu xərclərə baxmayaraq, bu cür qaydalar innovasiyalara və yaşıl texnologiyaların qəbuluna təkan verir. Bu, qlobal miqyasda getdikcə daha çox tələb olunan daha davamlı biznes təcrübələrinin və məhsulların inkişafına səbəb ola bilər.

2. Ticarət maneələri

Qeyri-tarif tənzimləmələri, xüsusən daha inkişaf etmiş iqtisadiyyatların müəyyən etdiyi standartlara cavab verməkdə çətinlik çəkən inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün ticarətə maneələr kimi çıxış edə bilər. Bu, bu ölkələrin ticarətdən kənarlaşdırılmasına və bazara çıxışın azalmasına səbəb ola bilər. Digər tərəfdən, bu qaydalar potensialın artırılması və beynəlxalq əməkdaşlıq imkanları yaradır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrə bu standartlara cavab verməklə, həm ekoloji cəhətdən davamlı, həm də iqtisadi cəhətdən əhatəli qlobal ticarətin artması potensialı mövcuddur.

3. İqtisadi artım

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin, xüsusilə ekoloji dayanıqlığa yönəlmiş qaydaların ticarətdən çox asılı olan sektorlarda artımı boğa bilməsi riski var. Bu, xüsusilə iqtisadi inkişafı üçün ixraca güvənən ölkələri narahat edir. Bununla belə, bu qaydalar davamlı məhsullar üçün yeni bazarlar da yaradır. Bu qaydalara uyğunlaşa bilən ölkələr qlobal bazarda böyüməyə hazır olan bərpa olunan enerji, üzvi kənd təsərrüfatı və davamlı istehsal kimi sektorlarda lider ola bilər.

4. Ekoloji Məqsədlər

İqtisadi və ekoloji məqsədlərin tarazlaşdırılması mühüm problemdir. Həddindən artıq sərt olan qaydalar iqtisadi artıma zərər verə bilər, çox yumşaq qaydalar isə lazımi ekoloji məqsədlərə nail ola bilməz. Effektiv şəkildə balanslaşdırıldıqda, qeyri-tarif tənzimləmələri ticarət siyasətini iqlim öhdəlikləri ilə uyğunlaşdıra bilər, həm iqtisadi inkişafı, həm də ətraf mühitin davamlılığını təmin edir. Bu tarazlığı idarə edə bilən ölkələr, çox güman ki, yaşıl iqtisadiyyatda lider olacaqlar.

5. Qlobal Əməkdaşlıq

Ölkələr arasında qeyri-tarif tənzimləmələrinin ardıcıl tətbiqi ticarət sürtünməsinə və qlobal ekoloji səylərin səmərəliliyinin azalmasına səbəb ola bilər. Bu uyğunsuzluq beynəlxalq ticarətdə bərabər şərait yaratmağı çətinləşdirir. Qlobal miqyasda standartların və qaydaların uyğunlaşdırılması üçün əhəmiyyətli imkanlar mövcuddur ki, bu da ətraf mühitin daha effektiv qorunmasına və daha hamar ticarət əlaqələrinə səbəb ola bilər. ÇNL-29-da müzakirə olunanlar kimi beynəlxalq müqavilələr və əməkdaşlıqlar bu potensialın reallaşdırılması üçün açardır.

Qeyri-tarif tənzimləmələri davamlı inkişafı təşviq etmək üçün əhəmiyyətli imkanlar təqdim etsə də, xüsusilə COP-29 kontekstində problemlər yaradır. Əsas problemlərdən biri bu qaydaların, xüsusən də inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün ticarət üçün maneələrə çevrilməməsini təmin etməkdir. Ölkələr daha sərt ekoloji standartları qəbul etdikcə, bu standartların onlara cavab verə bilməyən ölkələrin məhsulları istisna etmək üçün istifadə oluna bilməsi riski var ki, bu da ticarət balanssızlığına və iqtisadi bərabərsizliyə səbəb olur [4, s.377].

Bu problemi həll etmək üçün COP-29 qeyri-tarif qaydalarının müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsində beynəlxalq əməkdaşlığın vacibliyini vurğulamışdır. Birgə işləməklə ölkələr ekoloji standartların bütün bazarlarda ədalətli və ardıcıl şəkildə tətbiq edilməsini təmin edə, ticarət maneələri riskini azalda bilər. Bu yanaşma həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə potensialın yaradılmasına kömək edə bilər, onlara beynəlxalq standartlara cavab verməyə və qlobal iqtisadiyyatda daha dolğun iştirak etməyə imkan verə bilər.

Digər problem ətraf mühitin mühafizəsi ehtiyacı ilə iqtisadi artım ehtiyacını balanslaşdırmaqdır. Qeyri-tarif tənzimləmələri davamlı inkişafı təşviq edə bilsə də, xüsusilə beynəlxalq ticarətdən çox asılı olan sənayelərdə bizneslərə əhəmiyyətli xərclər qoya bilər. Bu problemi həll etmək üçün ölkələr iqtisadi artımı boğmadan ekoloji davamlılığı təşviq etmək üçün qeyri-tarif qaydalarını diqqətlə tərtib etməlidirlər. Bu, bizneslərə yeni qaydalara riayət etmələrinə kömək etmək üçün dəstəyin təmin edilməsini və ya yaşıl texnologiyalara sərmayə qoyan şirkətlər üçün təşviqlərin təqdim

edilməsini əhatə edə bilər [6, s.41].

Bu çətinliklərə baxmayaraq, COP-29-un konteksti davamlı inkişafı təşviq etmək üçün qeyri-tarif qaydalarından istifadə etmək üçün də əhəmiyyətli imkanlar təqdim edir. Ölkələr daha iddialı iqlim hədəfləri üzərinə öhdəlik götürdükcə, yüksək ekoloji standartlara cavab verən məhsullara tələbatın artması ehtimalı var. Bu, bizneslərə davamlılığı prioritetləşdirən sektorlarda iqtisadi artıma təkan verən bu tələbi ödəyən yeni məhsullar və texnologiyalar inkişaf etdirmək imkanı yaradır.

Nəticə

Qeyri-tarif tənzimləmələrinin iqtisadi inkişafa təsiri, xüsusən COP-29 və davamlı inkişafa doğru qlobal təkan kontekstində dərindir. Bu qaydalar, xüsusən də beynəlxalq ticarətlə məşğul olan müəssisələr üçün problemlər yarada bilsə də, onlar həm də innovasiyaları təşviq etmək, yerli sənayeləri qorumaq və ekoloji davamlılığa nail olmaq üçün əhəmiyyətli imkanlar təklif edir. Ölkələr öz iqlim öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün çalışdıqca, qeyri-tarif tənzimləmələri qlobal iqtisadiyyatın formalaşmasında həlledici rol oynamağa davam edəcək, iqtisadi artımın həm davamlı, həm də əhatəli şəkildə əldə olunmasını təmin edəcək.

Yekun olaraq, COP-29 kontekstində qeyri-tarif tənzimləmələrinin iqtisadi inkişafa təsiri ətraf mühitin mühafizəsini iqtisadi siyasətlə birləşdirən balanslaşdırılmış yanaşmanın zəruriliyini vurğulayır. Qeyri-tarif tənzimləmələrindən səmərəli istifadə etməklə ölkələr davamlı artımı təmin edə, yerli sənayelərini qoruya və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üçün qlobal səylərə töhfə verə bilər. Dünya irəlilədikcə, COP-29-dan alınan dərslər ticarət və iqtisadi inkişafın gələcəyinin formalaşmasında mühüm rol oynayacaq, qlobal iqtisadiyyatın həm insanlara, həm də planetə fayda gətirəcək şəkildə təkamül etməsini təmin edəcək.

ƏDƏBİYYAT

1. Baldwin, R. E. (2000). Regulatory Protectionism, Developing Nations, and a Two-Tier World Trade System. Brookings Institution Press.
2. Crespi, G., & Zuniga, P. (2012). "Innovation and Productivity: Evidence from Six Latin American Countries," World Development, 40(2), 273-290.
3. Gasiorek, M., & Winters, L. A. (2000). "Technical Barriers to Trade: A Review of the Economic Literature and Empirical Evidence," World Economy, 23(4), 456-489.
4. Lee, J. W., & Swagel, P. (1997). "Trade Barriers and Trade Flows across Countries and Industries," Review of Economics and Statistics, 79(3), 372-382.
5. Maskus, K. E., & Wilson, J. S. (2001). Quantifying the Impact of Technical Barriers to Trade: Can It Be Done? University of Michigan Press.
6. Mattoo, A., & Subramanian, A. (2003). The WTO and Climate Change: Policy Challenges and Options. Oxford University Press.
7. OECD. (2021). OECD Trade Policy Papers No. 253: Trade and Environment in the Context of COP-29. Paris: OECD Publishing.
8. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). "COP-29 Overview and Objectives," [https://unfccc.int/cop29] (https://unfccc.int/cop29).

Вахид Джанполад оглу Гулиев
Магистр, БГУ
vahid123.3@gmail.com

Захра Иса кызы Самадова
Кандидат наук, доцент, БГУ
zaxra.samedova@hotmail.com

Влияние нетарифных правил на экономическое развитие в контексте COP-29

Резюме

Цель исследования является анализ того, как нетарифное регулирование в таможенной работе влияет на экономическое развитие, особенно в контексте обязательств и стратегий,

изложенных в ходе COP-29.

Методология работы включает мультидисциплинарный подход к сбору, анализу и интерпретации данных.

Прикладная значимость исследования заключается в предоставлении политикам информации о том, как использовать нетарифное регулирование для ускорения экономического развития, согласуясь с экологическими целями, поставленными на COP-29.

Результаты исследования выявили значительную корреляцию между реализацией нетарифного регулирования и положительными экономическими результатами, демонстрируя, как эти меры могут быть стратегически использованы для поддержки целей устойчивого развития, установленных на COP-29.

Оригинальность и научная новизна исследования заключается в интеграции анализа экологической и торговой политики, что позволяет по-новому взглянуть на то, как нетарифное регулирование может одновременно стимулировать экономическое развитие и достигать целей устойчивого развития, установленных на COP-29.

Ключевые слова: COP-29, нетарифные правила, экономическое развитие.

Vahid Janpolad Guliyev
Master, BSU
vahid123.3@gmail.com

Zahra İsa Samadova
PhD, associate professor, BSU
zaxra.samedova@hotmail.com

The impact of non-tariff rules on economic development in the context of COP-29

Summary

The purpose of the study is to analyze how non-tariff regulations in customs work influence economic development, particularly in the context of the commitments and strategies outlined during COP-29.

The methodology of the work includes a multidisciplinary approach to data collection, analysis and interpretation.

The applied significance of the study lies in providing policymakers with insights on how to leverage non-tariff regulations to enhance economic development while aligning with the environmental goals set forth during COP-29.

The results of the study reveal a significant correlation between the implementation of non-tariff regulations and positive economic outcomes, demonstrating how these measures can be strategically used to support sustainable development goals established during COP-29.

The originality and scientific novelty of the study lie in its integration of environmental and trade policy analysis, offering a novel perspective on how non-tariff regulations can simultaneously drive economic development and meet the sustainability targets established at COP-29.

Keywords: COP-29, non-tariff rules, economic development.